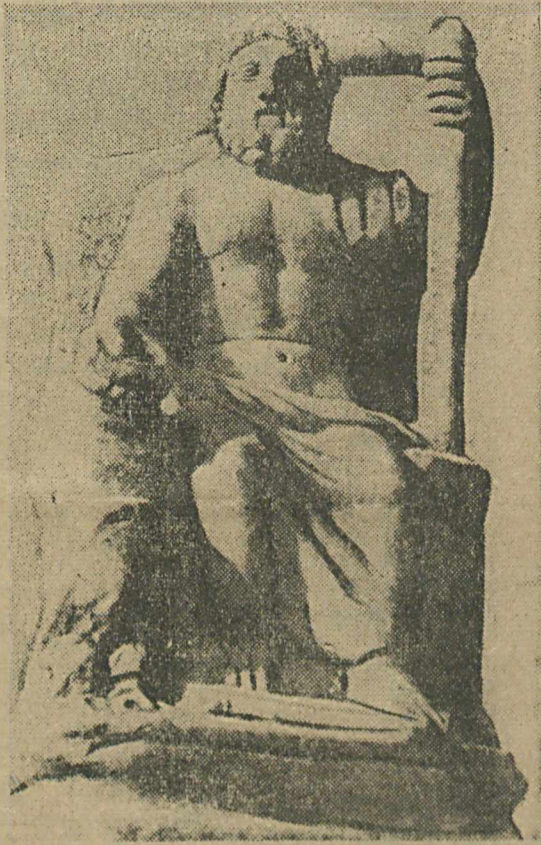

Turistlere satılan veya yapılarda taş olarak kullanılan tarihî eserler

Side'deki «tarihi eserler deposunun» kapı kilidi kırılmak suretiyle meçhul şahıslar tarafından çalınan tarihî «Zeüs» heykeli ile 4 adet büst, 22 günlük bir araştırımadan sonra, dün, Antalya Jandarına Komutanı Bnb. Aras tarafından bulunmuştur. Arkeologlar tarafından büyük bir ehemmiyet verilen bu eserlerden bilhassa «Zeüs» heykelinin yurt dışına kaçırılmaması için. Türkiyedeki mevcut bütün polis gümrük ve jandarma teşkilâtına tamim yapılmış ve eserlere ait resimler de teksis edilerek ilgili yerlere dağıtılmıştı. Milyonlarca lira kıymetindeki birçok tarihî eserin içinde bulun

— Arkası Sa. 5, Köylüler tarafından saklanıp, bilâhare jandarma Sü. 7 de — kuvvetiyle elde edilebilen tarihî Zeüs heykeli

Turistlere satılan veya yapılarda taş olarak kullanılan tarihî eserler

— Bastarafı 1 inci sahifede —
duğu bu depoda, hırsızlığın kolayca olmasına sebep, gece bekçisinin olmayışıdır.

Öte yandan, çeşitli medeniyetlerin doğup geliştiği Ege ve Akdeniz bölgelerinde köylüler, 10 yıldan beri gerek tarla açarken ve gerekse taş çıkarma esnasında buldukları eserleri, arkeologlardan gizlemekte ve fazla parayla yabancı turistlere satmaktadırlar. Nitekim Side'deki tarihi «Zeüs» heykeli de, önceleri arkeologlardan gizlenmiş ve bilâhare jandarma kuvvetiyle elde edilebilmiştir. Söylendiğine göre, bu bölgelerde zaman zaman dolaşmış çok kıymetli eserleri köylülerden satın alan fazla sayıda «antik simsarları» da türemişlerdir. Simsar ve turistler tarafından satın alınamiyacak kadar büyük olan eserler ise, köylüler tarafından parçalanarak yapı taşı olarak kullanılmaktadır.

Gün geçtikçe fenalaşan bu durumun sebep ve çareleri mevzuunda kendileriyle konuştuğumuz ilim adamları şunları söylemişlerdir:

Ord. Prof. Arif Müfit Mansel: «Memlekette turist sayısı arttıkça, tarihî eserlerin çalınma tehlikesi de artacaktır. 10 yıldan beri köylüler, antik eserleri önlerine çıkan turistlere fazla para ile satmaktadırlar. Eserlerin yurt dışına kaçırılmaması ve bulunanların ise tahrip edilmemesi için bazı memleketlerde olduğu gibi, arkeolojik bilgisini olan bir zâbita teşkilâtına lüzum vardır.»

İlkçağ profesörü Afif Erzen Köylüler arasında (Devlet, bulunan şeyi sizden alır ve para vermez!) diye bir kanaat yayılmıştır. Bunun için, bulunan eserler Türklere gösterilmeden, yabancılara gösterilmektedir. Eserlerin kaçırılması bir çok yerde müzelerin olmayışından ileri gelmektedir. Her vilâyetin bu gibi eserleri satın alabilmesi için elinde bir «fonu» olması gerekir. Ayrıca halk arasında propaganda yapmak da çok faydalı olur.»

Arkeoloji Fakültesi Doçentlerinden Dr. Jale İnal ise, «Turistler her tarafta antik eserleri hâtırâ olarak toplamaktadırlar. Köylülerin bu yüzden gözleri açılmıştır. Buldukları eserleri, kendilerine daha çok para teklif eden, turistlere satmakta, bizlerden gizlemek-

tedirler. Kaçakçılık daha ziyade küçük eserler ve antik sikkeler üzerinde olmaktadır. Köylüler eski den eserleri tesadüf olarak bulurlardı. Şimdi ise gizli arıyor ve bulduklarını da depo yapıyorlar. Bunu önlemek için tek çare; köylülerin rastgele kazı yapmalarına mâni olmak ve antik bölgeleri daimi kontrol altında tutmak lâzımdır.» demiştir.

Side'deki depoda bulunan eserler için mahallinde hâlen bir müze yapmakta olan Mimar Ragıp Devres ise bütün dünyadaki müze anlayışı; bulunan eserleri mahallinde, hakikate en uygun bir şekilde restore edip teşhir etmektedir. Bizde eskiden böyle yapılmazdı. 939 dan sonra ancak bu yola gidildi. Köylüler geçen bu zaman zarfında buldukları eserlerin kıymetli olduğunu anlamaya başladılar. Bizde para ile satınalma usulü olmadığından eserlerin çoğu turist veya simsarların eline geçti.

Bu gibi şeyleri önlemek için ilk iş olarak, köylüye para vermek -hattâ değerinden fazla miktarda para vermek -, eski bir eser çıktı mı, gayet süratli bir mekanizma kurup bu eserleri satın alabilmek lâzımdır. Bu durum, eserlerin dışarıya çıkarılmasını önleyebileceği gibi, bulunanları da tahripten kurtarır. Müzelerden eserlerin çalınmaması için de, bir gece bekçisi bulunmalıdır.» demiştir.

Öğrendiğimize göre, yabancı turistlerin köylülerimizden kıymetli eserleri satın almalarına mâni olacak bir kanun bulunmamaktadır. İlgililer hâlen okunup anlaşılması gayet güç bir «Âsarı Antika Nizamnamesi»ne göre hareket etmektedirler. 60 yıl öncesine göre hazırlanmış bu nizamnamede, müzelerin teşkilâtlanmasına ait her hangi bir kayıt yoktur. Türkiye'nin sayılı birkaç şehrindeki müzeler hâric, diğer müzelerin hiç birinde mütehassıs memur da bulunmamaktadır. Köylü bulduğu eseri, kıymeti üzerinden satmaya kalkıştığı takdirde, satış muamelesi, aylarca uzamaktadır.

Beş yıl önce, bu mevzu ilgililerce ele alınmış ve yeni bir kanun da hazırlanmıştı. Kanun, bu güne kadar Millî Eğitim Bakanlığında B.M.M. ne sevk edilmemiştir.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Jale İnan Arşivi

JALARC0700103